

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ СТУДЕНТАМ, ЯКІ ВИВЧАЮТЬ ЯПОНСЬКУ МОВУ ЯК ВИБІРКОВУ ДИСЦИПЛІНУ

Стаття присвячена особливостям викладання теорії та практики перекладу з/на японську мову студентам, які вивчають японську мову як другу іноземну. Аналізується досвід ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Надаються деякі методичні рекомендації щодо поліпшення процесу викладання тпп як вибіркової дисципліни.

Ключові слова: *теорія та практика перекладу з/на японську мову, викладання, вибіркова дисципліна, методичні рекомендації.*

Право на вільний вибір навчальних дисциплін студентами вищих навчальних закладів регламентують Болонська декларація та Закон України “Про вищу освіту” від 06.09.14. У зв’язку з цим у останні роки набувають актуальності питання викладання японської мови і інших дисциплін, що пов’язані з нею, у якості вибіркової дисципліни.

Варіативний блок «удосконалення япономовної лінгвометодичної компетенції» дисциплін вільного вибору студентів освітнього рівня «магістр» циклу професійної та практичної підготовки у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди включає до себе наступні предмети: «основи самостійної роботи та науково-дослідної діяльності з японської мови», «ділова японська мова», «основи перекладу з/на японську мову», «аналітичне читання», «країнознавство», «методика викладання японської мови як іноземної». Оскільки до недавнього часу такий важливий аспект навчання, як викладання теорії і практики перекладу з/на японську мову взагалі не виокремлювався у окрему дисципліну у ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, нам здається необхідним зупинитися на викладанні саме цього предмету у якості вибіркової дисципліни.

Метою статті є аналіз досвіду Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди. Об’єкт дослідження – спецкурс «основи перекладу з/на японську мову» у якості вибіркової дисципліни.

Отже, маємо наступні завдання: дослідити переваги та недоліки викладання теорії та практики перекладу з/на японську мову у якості вибіркової дисципліни, а також надати деякі методичні рекомендації щодо поліпшення цього процесу.

Одразу хотілося б відмітити, що дослідженнями у сфері теорії і практики перекладу з японської мови займалося багато дослідників, як вітчизняних, так і іноземних. Завдяки цьому для викладання теорії та практики перекладу існує досить багато гарних підручників. Серед них, навчальний посібник Букрієнко А.О. і Комісарова К.Ю. «Теорія і практика перекладу. Японська мова» [2], підручник Мішиної М.А. «Японский язык. Устный перевод на средних семестрах» [3], Бикової С.А. «Японский

язык. Устный перевод» [1]. Окрім того, практичний матеріал для перекладу можливо брати з підручників японських авторів Акіра Міура 三浦明 і Маюмі Ока 岡まゆみ 中・上級者のための速読の日本語 [4].

Метою викладання навчальної дисципліни «основи перекладу з/на японську мову» у ХНПУ ім. Г.С.Сковороди є створення бази для формування студентами теоретичних знань і практичних умінь та навичок, необхідних для здійснення перекладацької діяльності у двох напрямках: з японської мови на українську і з української на японську.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 6 кредитів ЄКТС 180 годин. 3 них аудиторна робота складає 60 годин, а самостійна робота студентів – 120 годин.

До першого модулю входять наступні теми:

Тема 1. Поняття «перекладу», основні завдання теорії перекладу.

Роль перекладу в розвитку світової культури та зміцненні міжнародних зв'язків. Перекладознавство як наука. Структура перекладацького процесу. Види перекладу. Співвідношення форми і змісту при перекладі. Рівень збереження цілей висловлювання. Рівень збереження ідентичності ситуації.

Тема 2. Переклад реалій суспільного життя та матеріального побуту.

Поняття «реалія». Способи перекладу японських реалій. Калькування, транскрипція та транслітерація. Контекстуальна заміна. Особливості перекладу українських реалій японською мовою. Переклад термінологічних одиниць, абrevіатур і скорочень.

Тема 3. Фразеологічні явища. Особливості перекладу японських ідіом.

Фразеологічні одиниці та їх переклад. Відмінності поняття «ідіоми» в українській та японській мовах. Типи японських ідіом. Труднощі при перекладі.

Тема 4. Синтаксичні властивості японського речення.

Порядок слів у реченні при перекладі. Розбіжності у способах вираження граматичних категорій. Співвідношення синтаксичної, семантичної і комунікативної структури речення. Типи складного речення. Переклад різних типів складних речень.

Тема 5. Граматичні та лексичні особливості перекладу.

Актуалізація значення слова в контексті. Види контекстів. Типи лексичних еквівалентів. Конкретизація та генералізація значення слова. Додавання та вилучення слова. Заміна та перестановка слів. Антонімічний переклад. Описовий переклад. Порядок слів у реченні при перекладі. Розбіжності у способах вираження граматичних категорій.

Тема 6. Робота зі словниками.

Типи словників: паперові та електронні. Пошук слів у паперових словниках, техніка роботи з ієрогліфічними та фонетичними словниками. Принципи роботи з електронними ієрогліфічними та фонетичними двомовними словниками, а також – з тлумачними японськими словниками. Он-лайн словники і пошукові системи. Пошук термінів, фразеологізмів, синонімів.

До другого модулю входять наступні теми:

Тема 1. Стилі мовлення. Типи текстів.

Підстил і жанри сучасного японського мовлення. Особливості офіційно-ділового, публіцистичного, наукового та художнього стилів. Поняття адекватності перекладу.

Тема 2. Лексичні та граматичні особливості перекладу газетно-інформаційних текстів.

Простий стиль в японській мові. Заголовки японських статей. Вертикальне та горизонтальне написання. Особливості вживання канго і ваго.

Тема 3. Реферування японських текстів загальної та суспільно-політичної тематики середнього рівня складності.

Письмове і усне реферування японських текстів українською мовою. Структура реферату тексту. Ключові слова. Тема. Коментар перекладача.

Тема 4. Письмовий переклад текстів з японської та на японську мову.

Повний, реферативний і анотаційний переклад текстів середнього рівня складності публіцистичного стилю з японської і на японську мову.

Тема 5. Усний переклад з японської та на японську мову текстів суспільно-політичної тематики середнього рівня складності.

Усний переклад, його види та особливості. Техніка усного послідовного перекладу. Навички, які необхідні для здійснення усного перекладу, та їх розвиток. Мовленнєвий етикет спілкування: мовні моделі звертання, ввічливості, вибачення, погдження тощо.

Тема 6. Усний послідовний переклад під час роботи з делегацією.

Дієслова спрямованості дії в японській мові та особливості їх перекладу українською мовою. Особливості використання шанобливо-ввічливого мовлення при перекладі офіційного стилю спілкування.

Згідно з основними завданнями вивчення дисципліни (розвиток теоретичних знань з перекладу, формування та вдосконалення вмій та навичок усного та письмового перекладу з японської та на японську мову загальної, побутової, країнознавчої, історичної, суспільної тематики) викладачу необхідно у короткий час охопити деякі теоретичні питання перекладу, практику письмового перекладу газетних статей з японської та на японську мову, а також практику письмового перекладу художніх творів. Окрім цього, необхідно навчити студентів також практиці усного перекладу при роботі з делегацією, а також при перекладі текстів середньої складності з аркушу. Тому перед викладачем виникає низка труднощів. А саме, як все це встигнути.

Ми рекомендуємо більш активно використовувати часи, що відводяться на самостійну роботу студентів. І під час аудиторних занять опрацьовувати теоретичні питання у формі лекцій, надавати відповіді на запитання студентів стосовно незрозумілих моментів, перевіряти виконання практичних завдань, робити аналіз письмових перекладів студентів, здійснювати обговорення більш доцільних засобів перекладу, а також частину часу відвести на проведення рольової гри «робота з делегацією».

Таким чином, до самостійної роботи студентів слід віднести засвоєння теоретичної інформації, письмові переклади текстів з японської і з української мови, робота з новою лексику (переклад, виокремлювання ключових слів, запам'ятовування тощо), повторення граматики, самоаналіз.

Наведемо приклад розподілу часу аудиторної і самостійної роботи студентів при навчанні практики письмового перекладу художнього твору з японської мови. Насамперед, хотілося б зазначити, що рівень володіння японською мовою студентів, які

вивчають її як другу іноземну мову, значно відрізняється від рівня студентів, які вивчають її, як основну мову. Тому, нажаль, робота з неадаптованою художньою літературою не є можливою. У зв'язку з цим, ми використовуємо для цих цілей третю частину підручника японських авторів 三浦明、岡まゆみ, який було розроблено для викладання методик швидкого читання [4]. Але у третій частині зібрані короткі оповідання 星真一 хоші шін'ічі з перекладом деяких слів англійською мовою. Оскільки основна мова студентів ХНПУ ім. Г.С.Сковороди англійська, то це значно полегшує процес попереднього розуміння змісту тексту. Структура короткого оповідання також, звичайно, набагато легша, ніж у романі і не потребує великих обсягів часу для здійснення перекладу. Серед оповідань 「誘拐」«викрадення», 「ボッコちゃん」«бокко», 「愛用の時計」«мій улюблений годинник», 「不眠症」«безсоння», 「マイ・バレンタイン・デー」«мій день Святого Валентина», на наш погляд, є досить прийнятними для перекладу студентами навіть з середнім рівнем володіння японською мовою.

Отже, на першому етапі необхідно здійснити аналіз тексту, що передує перекладу. Весь цей етап проходить повністю за рахунок самостійної роботи студентів. Тобто пошук інформації про автора, про текст, час публікації, на кого твір розрахований, стиль автора (можливо, аналоговий текст).

На другому етапі пошуку необхідних еквівалентних відповідей при перекладі, коли студенту необхідно виробити техніку перекладу, участь викладача є частково необхідною, щоб спрямувати зусилля у правильному руслі. Слід донести до кожного студента, що найважливіша навичка перекладача – це усвідомлення власних дій, вміння виправити самого себе. Тобто під час аудиторних занять необхідний коментар викладача. Коментування можна здійснювати на матеріалах гарних і поганих перекладів, а також залучати до цього процесу і самоаналіз студентів і аналіз одними студентами перекладів інших студентів.

На третьому етапі аналізу результатів перекладу необхідна звірка тексту, оцінювання правильності розуміння, оцінювання тотожності стилю автора. Редагування знову може здійснювати і викладач, і інші студенти. Можливе також зіставлення перекладу студентів з вже опублікованим перекладом. Але виключно насамкінець, коли робота з перекладом є повністю завершеною і готовий переклад не заважатиме творчим процесам майбутніх перекладачів. Цей етап, звичайно, вимагає аудиторної роботи.

Отже, зробімо висновки. Як показав досвід Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди з викладання теорії та практики перекладу з/на японську мову як вибіркової дисципліни, головний недолік полягає у недостатній кількості годин, що відводиться учбовим планом на викладання цієї дисципліни. Серед переваг, головна полягає у виокремленні викладання теорії і практики перекладу у окрему дисципліну у варіативному блоці для магістрів.

Що стосується рекомендацій щодо поліпшення процесу викладання теорії та практики перекладу, то необхідно, насамперед, активно використовувати години на самостійну роботу студентів і таким чином дещо компенсувати невелику кількість аудиторних годин.

Сподіваємося, що для вищих навчальних закладів, де японська мова не є профільним предметом, будуть також корисними наші рекомендації щодо альтернативного використання підручника 三浦明、岡まゆみ 中・上級者のための速読の日本語 [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Быкова С. А.* Японский язык. Устный перевод. / Быкова С. А. – М. ИД «Муравей Гайд», 1999. – 144 с.
2. *Букрієнко А.О.* Теорія і практика перекладу. Японська мова. Том 2: Навч. Посіб. / А.О. Букрієнко, К.Ю. Комісаров. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – 284 с.
3. *Мишина М.А.* Японский язык. Устный перевод на средних семестрах. / Мишина М.А. – М.: Тривола, 1995. – 190 с.
4. 三浦明、岡まゆみ 中・上級者のための速読の日本語 東京 The Japan Times 2000 – 176頁.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2018

Ю. Локшина, преподаватель

Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды, Харьков

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ПЕРЕВОДА СТУДЕНТАМ, КОТОРЫЕ ИЗУЧАЮТ ЯПОНСКИЙ ЯЗЫК КАК ДИСЦИПЛИНУ ПО ВЫБОРУ

Статья посвящена особенностям преподавания теории и практики перевода с/на японский язык студентам, которые изучают японский язык как второй иностранный. Анализируется опыт ХНПУ им. Г.С.Сковороды. Даются некоторые методические рекомендации по поводу улучшения процесса преподавания тпп как дисциплины по выбору.

Ключевые слова: теория и практика перевода с/на японский язык, преподавание, дисциплина по выбору, методические рекомендации.

Y. Lokshyna, teacher

H.S.Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv

FEATURES OF TEACHING OF THEORY AND PRACTICE OF TRANSLATION TO STUDENTS WHO STUDY JAPANESE LANGUAGE AS AN ELECTIVE DISCIPLINE

The article is devoted to the peculiarities of teaching of theory and practice of translation from/ into Japanese to students, who study Japanese language as the second foreign language. There is an analysis of the experience of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. There are also given some methodological recommendations about an improvement of the teaching of theory and practice of translation as an elective discipline.

Key words: theory and practice of translation from/into Japanese, teaching, elective discipline, methodological recommendations.